

TRASABILITATEA PRODUSELOR: O PROVOCARE ACTUALĂ ÎN MANAGEMENTUL LANȚULUI DE APROVIZIONARE-LIVRARE

CONF. UNIV. DR. CARMEN BĂLAN

Academia de Studii Economice, Facultatea de Marketing, Catedra de Marketing

Piața Romană nr. 6, Sector 1, București, Cod 010374, Tel/Fax: (021) 212 52 41

E-mail: cbalan@ase.ro

The goal of this paper is to reveal the impact of the European Union Directive no. 178 of 2002 on the supply chain management. The paper focuses on the requirements relative to the traceability of the food products along the entire value network.

Trasabilitatea și managementul lanțului de aprovizionare-livrare

În prezent, profesioniștii din domeniul marketingului acordă o importanță deosebită perspectivei manageriale focalizate pe lanțul de aprovizionare-livrare. Sunt considerate astfel planificarea și managementul tuturor activităților implicate de alegerea furnizorilor și aprovizionare, conversiune și toate activitățile de management logistic. Un aspect important al managementului lanțului de aprovizionare-livrare este faptul că include, totodată, coordonarea și colaborarea cu partenerii din canal, care pot fi furnizori, intermediari, prestatori terți de servicii și clienți. În esență, managementul lanțului de aprovizionare-livrare integrează managementul livrării/cererii atât în cadrul organizațiilor, cât și între acestea.

Perspectiva fiecărei organizații nu se limitează la propria activitate. Deceniul actual se află sub semnul abordării integrate a tuturor nivelurilor și operatorilor care se succed pentru a asigura produsele necesare clienților finali, în momentul și locul dorite de aceștia, răspunzând în totalitate așteptărilor lor. În acest context, trasabilitatea dobândește un rol tot mai activ în cadrul managementului lanțului de aprovizionare-livrare.

În conformitate cu ISO 9000:2000, trasabilitatea reprezintă „abilitatea de a urmări istoria, aplicarea sau locația aspectelor considerate”. Liniile directoare ISO specifică faptul că trasabilitatea se poate referi la originea materialelor și pieselor, la istoricul prelucrării, precum și la distribuția și locul în care se află produsul după livrare. Se consideră că această definiție a trasabilității are un caracter mult prea amplu. Argumentul este faptul că nu specifică o unitate de măsură standard pentru aspectele considerate (un bob de grâu sau o cantitate vagonabilă), o mărime standard a amplasamentului (câmp, fermă, țară), o listă a proceselor ce trebuie să fie identificate (aplicarea pesticidelor sau bunăstarea animalelor), modul de înregistrare a informațiilor (pe hârtie, în format electronic, pe ambalajul produsului, pe container, pe produs), tehnologia de contabilizare (pe hârtie sau cu ajutorul calculatorului). Totodată, o serie de specialiști afirmă că trasabilitatea completă este imposibil de realizat. Este aproape imposibilă crearea unui sistem care să urmărească fiecare input și proces, cu un grad adecvat de precizie.

Directiva UE nr. 178 din anul 2002

Ca urmare a adoptării de Parlamentul European a Directivei UE nr. 178 din anul 2002, începând cu data de 1 ianuarie 2005, operatorii economici din UE și cei din țările care exportă în UE trebuie să respecte principiile generale și cerințele legislației privind produsele agroalimentare și procedurile din domeniul siguranței agroalimentare, prevăzute de această directivă. Prin intermediul ei, este statuată obligativitatea trasabilității și retragerii produselor agroalimentare și furajelor de pe piață.

Directiva UE nr. 178/2002 subliniază faptul că legislația referitoare la produsele agroalimentare în UE are ca obiective generale asigurarea unui nivel înalt de protecție a vieții și sănătății oamenilor, precum și protecția intereselor consumatorilor, incluzând practicile loiale în comerțul cu produse alimentare, luând în considerare, atunci când este cazul, protejarea sănătății și bunăstării animalelor, sănătatea plantelor și mediul. Prevederile sale vizează toate stadiile de producție, prelucrare și distribuție a produselor agroalimentare, precum și a furajelor produse pentru sau care sunt consumate de animalele care produc bunuri alimentare. În consecință, managementul lanțului de aprovizionare-livrare va înregistra mutații care vor avea ca efect creșterea gradului de îndeplinire a așteptărilor clienților, cerință majoră a perspectivei de marketing asupra activității oricărei organizații.

Pentru toate țările membre ale UE, această directivă are caracter obligatoriu și este aplicabilă direct și în integralitatea sa, de fiecare țară. Directiva UE nr. 178/2002 constituie un punct de cotitură în reglementarea siguranței agroalimentare, datorită faptului că prevederile sale se referă la aspecte majore cum sunt: principiile generale ale legislației privind produsele alimentare; principiul transparenței, bazat pe consultarea publică și informarea publicului; obligațiile generale ale operatorilor din domeniul comerțului cu produse alimentare; cerințele generale ale legislației privind produsele alimentare; crearea Autorității Europene de Siguranță Agroalimentară; sistemul de alertă rapidă, managementul crizelor și situațiilor critice neprevăzute.

În contextul Directivei UE nr. 178/2002, este definit conceptul de trasabilitate. El semnifică abilitatea de a urmări un produs agroalimentar sau furaje, un animal care produce alimente sau o substanță care urmează a fi încorporată într-un produs alimentar sau în furaje, în toate stadiile de producție, prelucrare și distribuție.

Trasabilitatea a devenit un concept cheie în managementul lanțului de aprovizionare-livrare, datorită declanșării unor crize acute. Un prim ansamblu de situații critice s-a manifestat în anii '90, fiind legat de encefalopatia bovină spongiformă („boala vacii nebune”) care și-a făcut apariția mai întâi în Marea Britanie și apoi în alte țări din UE (Germania, Franța). Un alt fenomen critic este reflectat de dezbaterile aprinse referitoare la organismele modificate genetic sau la bioterorism.

În articolul 18, pct. 2, al Directivei UE nr. 178/2002, se prevede faptul că orice operator din domeniul produselor agroalimentare sau furajelor trebuie să fie capabil să identifice orice persoană de la care s-a aprovizionat cu un produs agroalimentar, cu furaje sau cu orice substanță care urmează sau se așteaptă să fie încorporată într-un produs agroalimentar sau în furaje.

Conceptul de trasabilitate se referă nu numai la secvența amonte, ci și la secvența aval a canalelor de marketing. În afară de abilitatea de a identifica sursele de aprovizionare, orice operator trebuie să dispună de capacitatea de a identifica organizațiile cărora le-a furnizat produsele sale.

Impactul prevederilor directivei asupra exporturilor românești

O contribuție relativ semnificativă în exporturile românești revine produselor agroalimentare. În prezent, realizarea exporturilor românești spre țările membre ale Uniunii Europene, iar după anul 2007, calitatea de membru al UE presupun respectarea prevederilor Directivei nr. 178/2002.

La prima vedere, activitatea operatorilor din România nu ar fi influențată de prevederile directivei. Argumentul principal ce ar putea fi considerat este faptul că marea majoritate a producătorilor și distribuitorilor din România nu sunt implicați în canale de marketing de export direct pe piețele țărilor membre ale UE. Exporturile se realizează adesea prin canale cu mai mulți parteneri externi, care își asumă o mare parte a responsabilităților de comerț internațional, în privința produselor agroalimentare românești. În fapt, perspectiva de management al lanțului de aprovizionare-livrare adoptată de operatorii economici și, în mod special, promovarea conceptului de trasabilitate sporesc importanța vizibilității de-a lungul tuturor nivelurilor filierei de producție și comercializare.

Potrivit art. 11 al Directivei UE nr. 178 din anul 2002, pentru a fi plasate pe piață în cadrul Comunității, alimentele și furajele importate în Comunitate trebuie să respecte cerințele relevante ale legislației alimentare sau condițiile recunoscute de Comunitate ca fiind cel puțin echivalente sau, acolo unde există un acord între Comunitate și țara exportatoare, trebuie să respecte cerințele specificate în respectivul acord. Totodată, conform art.12, alimentele și furajele re-exportate din Comunitate, pentru a fi plasate pe piață într-o țară terță, trebuie să respecte cerințele relevante ale legislației agroalimentare, cu excepția cazurilor în care există alte cerințe din partea autorităților din

țara importatoare sau alte prevederi în legi, reglementări, standarde, coduri de practică sau alte proceduri juridice și administrative în vigoare în țara importatoare.

Preocuparea manifestată de peste un deceniu, pe plan global, în privința lanțului de aprovizionare-livrare este reflectată de articolul 18 al Directivei UE nr. 178/2002. Fiecare organizație este privită ca parte a unei rețele de relații cu alte organizații, în cadrul unui lanț de operatori care creează și adaugă valoare pentru consumatorul final. Interdependențele dintre organizații se reflectă în domeniul logisticii și al lanțului de aprovizionare-livrare, sub aspectul organizațional, al operațiunilor fizice și al fluxurilor de informații în ambele sensuri, al comunicării între furnizori și clienți. Susținerea conceptului de trasabilitate decurge din importanța acordată vizibilității în cadrul filierei de aprovizionare și distribuție. Astăzi, fiecare organizație deține informații despre partenerii săi din amonte și aval. În plus, se consideră necesar ca sfera de interes a fiecărei organizații să depășească limitele tradiționale reprezentate de proprii furnizori și clienți, fiind extinsă la furnizorii furnizorilor săi și clienții clienților săi.

Provocările generate de obligativitatea asigurării trasabilității sunt de natură organizatorică și informațională. Fiecare agent economic din domeniul producției, prelucrării și distribuției produselor agroalimentare și furajelor trebuie să dispună de sisteme și proceduri care permit ca informația să fie deopotrivă disponibilă în orice moment în cadrul organizației și să fie pusă la dispoziția autorităților competente, la cererea acestora.

În scopul facilitării trasabilității, Directiva UE nr. 178/2002 prevede ca produsele agroalimentare sau furajele care sunt plasate sau care este foarte probabil să fie plasate pe piața comunitară să fie etichetate sau identificate în mod corespunzător. În acest sens, se specifică obligația operatorilor de a asigura documente sau informații în concordanță cu cerințele relevante ale unor reglementări mai specifice.

Această directivă adoptată de Parlamentul European diferențiază net sistemul de reglementări și practicile din țările membre ale UE, în raport cu cele existente, de exemplu, în SUA. Sistemele de trasabilitate din SUA tind să fie motivate de stimulente economice, nu de reglementări guvernamentale. Organizațiile creează sisteme de trasabilitate pentru a îmbunătăți managementul ofertei, siguranța și controlul calității și pentru a comercializa produse care să genereze încrederea consumatorilor. Beneficiile specifice acestor sisteme constau în scăderea costurilor distribuției, diminuarea costurilor de retragere a produselor de pe piață și creșterea vânzărilor de produse cu valoare adăugată mai mare și implicit în sporirea veniturilor organizației.

Trasabilitatea are o largă arie de aplicabilitate. Produsele proaspete, datorită perisabilității lor impun trasabilitatea. Cerealele și semințele oleaginoase constituie o altă grupă de produse care fac necesară trasabilitatea, mai ales în condițiile creșterii cererii pentru produse care nu au făcut obiectul ingineriei genetice. De asemenea, sectorul creșterii șeptelului are o îndelungată experiență în privința stabilirii drepturilor de proprietate și a controlului răspândirii bolilor la animale. Ultimele evoluții în domeniul cărnii și produselor din carne au motivat organizațiile să realizeze o corelație între sistemele de trasabilitate a animalelor și sistemele de trasabilitate a cărnii. Totodată, problemele apărute pe piața europeană și în SUA au încurajat firmele să creeze sisteme de monitorizare a cărnii de la fermă la detailist.

În SUA, trasabilitatea produselor are un caracter voluntar. Spre deosebire de experiența SUA, în Uniunea Europeană, trasabilitatea a dobândit un caracter obligatoriu, ca urmare a adoptării de Parlamentul European a Directivei UE nr. 178/2002. Pentru prima dată, trasabilitatea produselor devine obligatorie la nivelul tuturor țărilor membre ale UE.

Înainte de data adoptării directivei, existau țări în care erau deja funcționale sisteme adecvate în acest domeniu. De exemplu, în Olanda, sistemul IKB de asigurare a calității cărnii și șeptelului conține prevederi detaliate referitoare la identificarea și înregistrarea șeptelului și a produselor, ceea ce face ca sectorul de profil să fie deja pregătit în privința asigurării trasabilității.

Un aspect deosebit de important este faptul că Directiva UE nr. 178/2002 este aplicabilă tuturor produselor alimentare, precum și furajelor. În aria de reglementare intră astfel variate produse, de la produse vegetale la animale și produse animaliere, de la produse neprelucrate la produse cu diferite grade de prelucrare.

Începând cu data de 1 ianuarie 2005, cele 25 de state membre ale UE trebuie să dispună de sisteme de asigurare a trasabilității. În situația sa de țară exportatoare de produse alimentare și furaje în UE, România va trebui să își consolideze competitivitatea prin respectarea principiilor și cerințelor

specificate în acest domeniu de Directiva UE nr. 178 din anul 2002. Crearea în țara noastră a unor sisteme de asigurare a trasabilității în cadrul producției și distribuției de produse agroalimentare va spori șansele de succes ale integrării României în Uniunea Europeană, din perspectiva viitoarei aderări în anul 2007.

Bibliografie:

1. Bălan C. – „Logistica – factor integrator și sursă de competitivitate”, Editura Uranus, București, 2004, p. 282-285
2. Regulation (EC) No 178/2002 of the European Parliament and of the Council of 28 January 2002, laying down the general principles and requirements of food law, establishing the European Food Safety Authority and laying down procedures and matters of food safety, în „Official Journal of the European Communities”, L 31, 1.2.2002.
3. ISO 9000:2000.
4. „Questions and Answers on the Regulation of GMOs in the EU”, Memo/04/85, Brussels, 15 Aprilie 2004.
5. Golan E., Krissoff B., Kuchler F., Calvin L., Nelson K., Price G. – „Traceability in the U.S. Food Supply: Economic Theory and Industry Studies”, USDA, 2004.